

Lokale aktivitetsmidler

Implementering av den statlige idrettspolitikken

Local activity funding

Implementation of state sport policy

Eivind Å. Skille

Professor i idretts sosiologi, Høgskolen i Innlandet

eivind.skille@inn.no

Dag Vidar Hanstad

Professor i sport management, Norges idrettshøgskole

d.v.hanstad@nih.no

Marit Svensgaard

Forsker/siviløkonom, Oslo Economics

msv@osloeconomics.no

Gjermund Lien

Forsker/siviløkonom, Oslo Economics

gli@osloeconomics.no

Christoffer Bugge

Forsker/siviløkonom, Oslo Economics

Stipendiat, Institutt for helse og samfunn, Universitetet i Oslo

cbu@osloeconomics.no

Sammendrag

Hvordan fungerer norsk statlig idrettspolitik fra den dannes til den implementeres i idrettslag? Fungerer implementeringen etter intensjonene? I denne artikkelen forfølger vi slike spørsmål ved å undersøke, ved hjelp av spørreskjema og intervjuer, hvordan idrettsråd og idrettslag oppfatter ordningen med lokale aktivitetsmidler (LAM). Dette er den eneste delen av spillemiddeltildelingen forvaltet av Kulturdepartementet som går uavkortet til lokalidretten. Funnene viser for det første at idrettsrådene, som administrerer LAM-ordningen lokalt, og idrettslag der aktivitet utøves oppfatter at ordningen fungerer bra. Idrettsrådene er tydeligst i denne oppfatningen. For det andre tyder våre funn på at ordningen har bedre virkning i dag enn for noen år siden. Med utgangspunkt i teori om implementeringsverktøy, diskuterer vi hvordan økonomiske rammetilskudd bidrar til den overordnede politiske visjonen om idrett og fysisk aktivitet for alle.

Nøkkelord

Idrettspolitik, implementeringsverktøy, økonomiske virkemidler, idrettsråd, idrettslag

Abstract

How does Norwegian state sport policy work, from policy making to implementation in sports clubs? In this paper, we investigate this question by studying how the Local Activity Grant (LAM) is perceived at local level. We do so with data from questionnaires and interviews from local sports councils (administrative level of Norwegian sport organizations at municipal level), and the sports clubs where activity takes place. Our findings include, first that there is a general agreement that the LAM works. The sport councils more than the sport clubs perceive the effect of the scheme as good. Second, the impact of LAM on the local level has increased the last couple of years. Applying theory on policy tools, we discuss how grants contribute to the overarching policy vision of sport for all.

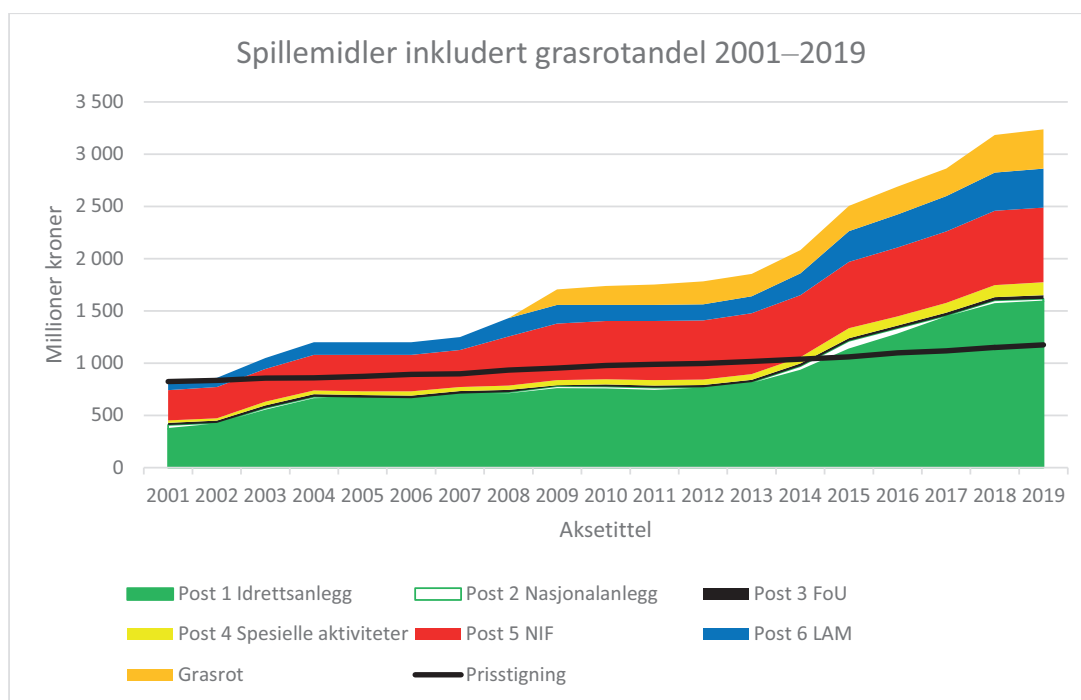
Keywords

Sports policy, implementation tools, economic incentives, sports councils (municipality level), sports clubs

Innledning

I stortingsmeldingen om idrett, *Den norske idrettsmodellen* (St.meld. nr. 26 (2011–2012)), fastslås det at statens virkemiddelbruk skal legge til rette for at alle som ønsker det skal ha mulighet til å delta i organisert idrett eller drive egenorganisert fysisk aktivitet. Statens implementering av idrettspolitikken bygger på to grunnpilarer: Tilskudd til idrettsanlegg og tilskudd til aktivitetsformål. Ved fordelingen av spilleoverskuddet til idrettsformål i 2020 ble det tildelt 2,86 milliarder kroner, der mer enn halvparten gikk til idrettsanlegg. Den organiserte idretten fikk 1,1 milliarder kroner (Kulturdepartementet, 2020).¹ Ulike regjeringer har understreket at mest mulig av de statlige overføringene skal gå til aktivitet (St.meld. nr. 14 (1999–2000)). I den politiske plattformen til regjeringen Solberg (H) ble dette gjentatt (Regjeringen, 2019).

Politikkdannelsen på dette området er klar, men hvordan erfarer representanter for idrettslagene at den statlige idrettspolitikken legger til rette for aktivitet på grasrota? Fordelingen av spillemidler til de ulike organisasjonsleddene i idretten er kompleks og kan være vanskelig å forstå. Stortingsmeldinger gir overordnede føringer, mens de årlige økonomiske tildelingene forvaltes av Kulturdepartementet (KUD). Selv om Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité (NIF) er en autonom organisasjon, må NIF bidra til at målene i den statlige idrettspolitikken innfris. I denne artikkelen skal vi se nærmere på hvordan den statlige idrettspolitikken implementeres ved å ta for oss en egen post i spillemiddeltildelingen til idrettslagene: lokale aktivitetsmidler (LAM).

Figur 1. Utvikling i fordeling av spillemidler, inkludert grasrotandelen i perioden 2001–2020

(Kilde: Basert på ulike offentlig data, spesielt Kulturdepartementets oversikt (Kulturdepartementet, 2019a))

1. Grasrotmidlene kommer i tillegg, direkte fra Norsk Tipping, før overskuddet fordeles.

Konkret studerer vi hvordan representanter for idrettsråd og idrettslag opplever LAM. I 2018 utgjorde ordningen 367 millioner kroner, noe som var mer enn en dobling siden 2013.² LAM skal gå uavkortet til idrettslagene og fordeles i idrettsrådene i hver kommune etter faste kriterier. Målet med LAM er å bidra til aktivitet og deltakelse i medlemsbaserte foreninger som driver idrett og fysisk aktivitet for barn og ungdom. Ordningen skal understøtte den frivillige innsatsen i lagene og bidra til å holde kostnadene ved deltakelse i idrett og fysisk aktivitet nede (Kulturdepartementet, 2019b). LAM ble etablert i 2000, og Bergsgard og Opedal (2002) spurte retorisk om det var å anse som «en smekk på NIFs fingrer» (s. 102) ettersom NIF sentralt var vant til å forvalte statens subsidier til organisert idrett. Etter kun to driftsår av ordningen, mente de «at lokalledet i stor grad har utnyttet frihetsgradene i tilskuddsordningen» (s. 114) og at «midlene fra tilskuddsordningen kommer i tillegg til de andre inntektene idrettslagene har» (s. 116). LAM er senere evaluert flere ganger. Opedal og Nødland (2004) og Opedal et al. (2007) konkluderte med at aktivitetene for barn og ungdom syntes å ha fått et visst løft ved hjelp av LAM. I begge evalueringer framgikk det at ordningen framsto som et relativt virkningsfullt virkemiddel.

I 2018 ble ordningen igjen evaluert (Oslo Economics, 2018). Rapporten fra Oslo Economics danner grunnlag for vår analyse, som i denne artikkelen settes inn i et teoretisk rammeverk på bakgrunn av følgende problemstilling: Hvordan oppfatter representanter for idrettsråd og idrettslag virkningen av lokale aktivitetsmidler? Virkning refererer til måloppnåelse av den statlige idrettspolitikken gjennom økonomisk støtte direkte til idrettslagene, herunder aktivitet og deltakelse, økt frivillighet og lavere kostnader. Det presiseres at det er den *oppfattede* virkningen vi studerer. Vi tror stemmene til representanter lokalt bidrar til å forstå implementeringen av den statlige idrettspolitikken. Studien rammes inn i norsk idrettssosiologi med søkelys på implementering av politikk (tidligere forskning) og Salamons (2002b) teori om implementeringsverktøy for å sortere datamaterialet og vurdere virkningen langs konkrete kriterier. Vår interesse er knyttet spesifikt til økonomiske rammetilskudd (Beam & Conlan, 2002). Videre presenterer vi våre metoder og resultater før vi diskuterer og konkluderer.

Tidligere forskning

I norsk idrettssosiologi finnes studier av implementering av statlig politikk når det gjelder både anlegg og aktivitet. Anleggsbygging har vært det viktigste virkemiddelet i implementering av statens idrettspolitik. Mens anleggspolitikken helt siden andre verdenskrig har vært tilpasset organisert konkurranseidrett, hevder Rafoss og Troelsen (2010) at politikken siden 1990-tallet har slitt med å tilpasse seg nye og mer varierte aktiviteter og organisasjonsformer. Med søkelys på anleggspolitikken hevder Rafoss og Tangen (2017) at hele den norske idrettsmodellen er «i utakt med tiden», fordi forholdet mellom stat og idrett preges av en sterk sentraltmakt i idrettsorganisasjonen. Med oppmerksomhet på hvordan lokale idrettslag forholder seg til statlig idrettspolitik, har Skille (2008, 2011) i flere arbeider studert hvordan idrettslag med sin konkurranseorientering vanskelig kan fungere som velferds- eller helsepolitiske aktører. Den noe ukritisk positive forståelsen av idrett som velferdspolitisk instrument som Skille peker på blant sentrale aktører, finner Tjønndal (2020) igjen hos kommunalt ansatte folkehelsekoordinatorer som samarbeider med lokale idrettslag. Hun

2. Økt til 372 millioner både i 2019 og 2020, men i denne artikkelen forholder vi oss til summen da studien ble gjennomført.

poengterer at kommunens folkehelsearbeidere «snakker om idrett som noe homogent og helsefremmende,» der «sammenhengen mellom idrett og helse tas for gitt» (Tjønndal, 2020, s. 63).

Når det gjelder idrettspolitikkk på lokalt nivå, fant Berg og Rommetvedt (2002a) at idrettsaker ofte behandles i organer sammen med andre politikkområder, noe som «kan bety at idretten i større grad enn før må konkurrere med andre formål, både om oppmerksomhet og om penger» (2002a, s. 134; se også Berg & Rommetvedt, 2002b). Waldahl (2009) fant at idrettsrådene fungerer relativt likt uavhengig av kommunenes institusjonelle kjennetegn, og at «idrettsrådene er kommunens foretrukne samhandlingspartner» fordi de fungerer både som «et organisasjonsledd i NIF og som et implementeringsorgan for kommunal politikk» (s. 62). Fordeling av LAM er en av idrettsrådenes arbeidsoppgaver (Waldahl, 2009). Bergsgard og Nødland (2009) påpekte kommuners viktige rolle i denne prosessen og uttrykte overraskelse av at kommunenes kontakt med det lokale idrettsrådet ikke var mer omfattende enn kontakten med de øvrige enheter i idrettssystemet. For å få igjennom viktige saker, som å bygge et anlegg, utnytter idrettslagene sine nettverk, herunder lokale politikere. Driftsmidler derimot, fordeles gjennom ordinære saksbehandlingsprosesser. Her har idrettsrådet fått styrket sin stilling gjennom administreringen av LAM (Bergsgard & Nødland, 2009).

Opedal og Bergsgard (2009) studerte tre tilskuddsordninger fra staten til lokale idrettslag: lokale aktivitetsmidler, aktivitetstilskudd via særforbund og kommunale tilskudd. Deres analyse viste at implementering av idrettspolitikkk foregår innenfor en struktur hvor det er rom for fortolkninger, skjønnsutøvelse og tilpasning til idrettens egne behov. Det kan være grunnen til at lokale aktivitetsmidler vurderes som positive ifølge forfatterne: «Selv om både NIF, staten og idrettsrådene stiller en del krav til idrettslagene, har utviklingen gått i retning av at de lokale aktivitetsmidlene i økende grad støtter oppunder den generelle driften av idrettslagene» (Opedal & Bergsgard, 2009, s. 177). Det er vanskelig å si om LAM fungerer bedre eller annerledes enn andre tilskuddsordninger. For igjen å sitere Opedal og Bergsgard (2009): «Sammenligner vi svarene fra de idrettslagene som oppgir å ha mottatt [aktivitetsmidler gjennom særforbund], med dem som oppgir å ha mottatt støtte fra lokale aktivitetsmidler og kommunal driftsstøtte, er forskjellene minimale» (s. 186).

Vi vil likevel gjøre et indirekte forsøk på å studere virkningen av LAM ved å undersøke lokale representanters oppfatning av ordningen. Det er flere grunner til det: både at Opedal og Bergsgards (2009) studie er over ti år gammel og at vi dermed bidrar med oppdatert kunnskap innen idrettspolitikkk og ikke minst implementeringen av denne; og, som det vil komme fram i resultatdelen, at LAM oppleves som virkningsfullt når det gjelder noen av de mest dagsaktuelle utfordringene innen norsk idrett, herunder aktivitet blant barn og ungdom fra økonomisk ressursvake hjem (Bakke et al., 2016; Skauge & Seippel, 2020).

Teori

Salamons (2002b) teori om politiske implementeringsverktøy forklarer hvordan offentlige myndigheter ved bruk av ulike virkemidler implementerer politikk gjennom frivillige organisasjoner. Norsk offentlig sektor har ikke et «idrettsvesen» på samme måte som man har et helsevesen eller et skolevesen. «Styringen» av frivillige aktører betinger samarbeid heller enn hierarki (offentlig sektor) eller tilbud/etterspørsel (markedet). Salamon (2002a) foreslår begrepet *policy tool* (implementeringsverktøy i vår oversettelse) og definerer det som en metode der kollektiv handling er strukturert for å løse et offentlig problem (s. 19). Det finnes tre implementeringsverktøy innenfor norsk statlig idrettspolitikkk: offentlig informasjon, kontrakter og økonomiske rammetilskudd (Seippel, 2006).

Offentlig informasjon innebærer at politikkdannere informerer en målgruppe for å påvirke hva folk tenker, vet eller tror, og ikke minst for å endre spesifikke handlingsmønstre (Weiss, 2002, s. 218). Det kan dreie seg om stortingsmeldinger, offentlige utredninger eller råd fra offentlige institusjoner og bygger på en idé om at kunnskap endrer folks atferd. Men ofte er det et problem at informasjon er vagt formulert, for eksempel når det gjelder fysisk aktivitet for alle (Steene-Johannessen et al., 2019). Offentlig informasjon er altså utilstrekkelig som implementeringsverktøy. *Kontrakter* er en avtale mellom et statlig organ og en privat eller frivillig organisasjon der sistnevnte leverer visse (produkter eller) tjenester i bytte for økonomisk støtte fra det offentlige (Kelman, 2002, s. 282). Kontrakter forutsetter således mer egenvilje hos mottakeren enn de andre verktøyene. Selv om det er lettere å måle resultater av kontrakter enn av offentlig informasjon, er de byråkratisk ineffektive fordi de koster (søknadsskriving og rapportering) mye for relativt lite.

Det sterkeste virkemiddelet myndighetene bruker overfor idrettsorganisasjonene er *økonomiske rammetilskudd*. Tilskuddet gis for å stimulere eller å støtte en virksomhet eller aktivitet hos mottakeren (Beam & Conlan, 2002, s. 341). Selv om de statlige midlene skal stimulere organisasjonenes allerede pågående aktivitet, kan det ved bruk av denne typen verktøy være diffust hvem som har ansvaret for fornuftig bruk av pengene (Beam & Conlan, 2002, s. 372). Er det for enkelt av statens folk å si «vi har gjort vårt» når pengene sendes over til NIF? Selv om vi ikke diskuterer akkurat det spørsmålet, gir det en indikasjon på hva vi forventer når vi behandler data fra grasrota.

For å vurdere implementeringsverktøyene, skisserer Salamon (2002a) følgende kriterier: a) virkning handler om hvorvidt verktøyet fører til realisering av mål, b) effektivitet er et kost-nytte-forhold, hvor mye måloppnåelse man får per krone, c) rettferdighet, hvorvidt alle borgere eller målgrupper nyter godt av implementeringsverktøyet og d) mengden administrasjonsoppgaver. Et femte kriterium er legitimitet, etter som tiltak eller program uten tilstrekkelig politisk støtte ikke vil få gjennomslag selv om det har potensial for virkning (Salamon, 2002a, s. 24). Når det gjelder økonomiske rammetilskudd peker Beam og Conlan (2002) på at det er vanskelig å identifisere målene ved politikken, følge pengestrømmene, skape primære eller direkte mål, samt at myndighetene har få eller dårlige sanksjonsmidler. Vi gjør et forsøk på å løse disse vanskelighetene ved å innhente informasjon fra målgruppen på grasrota.

Metode

Med en overordnet ide om at en bred og variert metodisk tilnærming best kan belyse et tema (Creswell, 2014), er våre data basert på tre hovedkilder: spørreskjemaundersøkelse, intervjuer med mottakere (idrettslag) og forvaltere (idrettsråd) av LAM, samt statistikk over historisk tildeling av LAM. Det ble distribuert to elektroniske spørreundersøkelser til henholdsvis alle landets idrettsråd (N=376) og alle landets idrettslag (N=9145). Rekruttering til undersøkelsene skjedde ved at en invitasjonslenke til spørreundersøkelsene ble sendt via NIFs kontaktlister. Undersøkelsen rettet mot landets idrettsråd ble besvart av 168 idrettsråd (svarprosent 46) i april 2018. Det ble sendt én purring.

I Tabell 1 kan en se at alle landets fylker bortsett fra Oslo var representert i spørreundersøkelsen.³ På fylkesnivå varierte svarprosenten fra 21 prosent i Hordaland til 70 prosent i Møre og Romsdal. Variasjonen i svarprosent kan skyldes at det er et begrenset antall idrettsråd i

3. Oslo idrettskrets fungerer som idrettsråd i Oslo. Oslo IK inngikk ikke i undersøkelsen.

hvert fylke, noe som bidrar til tilfeldig variasjon når en sammenligner svarprosent mellom fylker. Blant de 168 idrettsrådene som besvarte undersøkelsen, var det stor spredning i hvor mange idrettslag de enkelte idrettsrådene hadde ansvar for. Det minste idrettsrådet hadde 3 idrettslag under seg, mens det største hadde 135. Medianidrettsrådet hadde ansvar for 10 idrettslag. Vi vurderer at utvalget i spørreundersøkelsen er egnet til å gi rimelig representative svar for populasjonen samlet sett, ettersom det både er en geografisk spredning i utvalget og at utvalget består av både små, mellomstore og store idrettsråd målt i antall idrettslag de representerer.

Tabell 1. Antall svar fra idrettsråd per fylke, i absolutte tall og prosent.

	Antall svar	Svarprosent
Møre og Romsdal	21	70 %
Trøndelag	14	32 %
Oppland	13	50 %
Østfold	12	67 %
Troms	11	58 %
Nordland	10	36 %
Vest-Agder	10	67 %
Akershus	10	45 %
Rogaland	9	41 %
Telemark	9	50 %
Buskerud	9	47 %
Vestfold	8	67 %
Hedmark	8	38 %
Hordaland	7	21 %
Aust-Agder	6	40 %
Finnmark	5	31 %
Sogn og Fjordane	5	31 %

Undersøkelsen til idrettslagene ble sendt ut i april 2018. Det ble ikke sendt purring, fordi NIF sentralt ikke ønsket å belaste idrettslagene ytterligere etter flere nylige undersøkelser. Samlet mottok 6 470 idrettslag lokale aktivitetsmidler i 2017. Det var disse idrettslagene vi hadde som mål om å nå gjennom spørreundersøkelsen. Spørreundersøkelsen ble distribuert via NIFs kontaktlister hvor det ikke var mulig å filtrere bort idrettslag som ikke mottar LAM. Spørreundersøkelsen ble dermed sendt til 9 146 idrettslag. I første del av undersøkelsen ble idrettslagene spurt om de mottok LAM i 2017. De som svarte avkreftende på dette spørsmålet var ferdig med undersøkelsen. Vi mottok totalt 586 svar fra idrettslag. Av disse var det 45 respondenter (7,7 %) som oppga at de ikke hadde mottatt LAM i 2017. Det relevante utvalget vårt utgjorde til slutt 541 idrettslag som ga en svarprosent på 8,4.

I Tabell 2 presenteres en oversikt over egenskaper ved utvalget av idrettslag i spørreundersøkelsen sammenlignet med egenskaper ved populasjonen av idrettslag, fratrukket bedriftslag. Av tabellen ser vi at store idrettslag (>500 medlemmer) og fleridrettslag er noe overrepresentert i utvalget. I vårt utvalg rapporterer 27 prosent av idrettslagene at de har mer

enn 500 medlemmer, mens 13 prosent oppga dette i samordnet rapportering til NIF. Videre rapporterte 36 prosent av idrettslagene i spørreundersøkelsen at de var et fleridrettslag, mot 22 prosent i NIFs nøkkeltall for 2017 (NIF, 2018).

Det er flere mulige årsaker til at utvalget vårt har en høyere andel store fleridrettslag sammenlignet med populasjonen samlet sett. For det første har de store idrettslagene større sannsynlighet for å ha administrativt ansatte som har tid til å svare på digitale spørreundersøkelser. Videre er det en høyere andel av de mindre særvidrettslagene, sammenlignet med store fleridrettslag, som ikke mottar LAM og dermed ikke var aktuelle for spørreundersøkelsen. Dette gjelder særlig studentidrettslag som ikke har barne- og ungdomsmedlemmer, samt tilbud som retter seg utelukkende mot voksne, som normalt sett er organisert i mindre særvidrettslag. Dette til tross, er det grunn til å anta at store fleridrettslag er overrepresentert i utvalget vårt, også når en korrigerer for egenskaper ved idrettslag som ikke har barne- og ungdomsmedlemmer. En slik skjevhet i utvalget bør forventes å gi enkelte skjevheter i resultatene. For store fleridrettslag utgjør LAM en mindre andel av de totale inntektene enn tilfellet er for mindre særvidrettslag (Oslo Economics, 2018).

Tabell 2. Egenskaper ved utvalget av idrettslag sammenlignet med populasjonen.

	Egenskaper ved populasjonen*	Egenskaper ved utvalget i spørreundersøkelsen
Andel IL med < 200 medlemmer	67 %	49 %
Andel IL med 200-500 medlemmer	20 %	24 %
Andel IL med > 500 medlemmer	13 %	27 %
Andel særvidrettslag	78 %	64 %
Andel fleridrettslag	22 %	36 %

* Statistikk på andel særvidrettslag/fleridrettslag er hentet fra NIFs nøkkeltallrapport 2017, mens statistikk på medlems sammensetningen blant idrettslagene er tilsendt fra NIF og basert på samordnet rapportering fra idrettslagene til NIF per 31.12.2019. Det er grunn til å anta at medlems sammensetningen blant idrettslagene var tilnærmet lik i 2017 som den var i 2019. Fra Nøkkeltallrapport 2019 vet vi at gjennomsnittlig størrelse på idrettslag målt i antall aktive medlemmer har holdt seg på et stabilt nivå i perioden – fra 238 medlemmer per idrettslag i 2017 til 241 i 2019.

Den andre datakilden var dybdeintervjuer. Vi gjennomførte åtte intervjuer med representanter fra idrettsråd og 13 intervjuer med representanter fra idrettslag for å forstå hvilke vurderinger idrettsrådene gjør når de fordeler lokale aktivitetsmidler, samt hvordan idrettslagene bruker midlene fra LAM-ordningen. Det var hovedsakelig ledere for idrettsråd og ledere og/eller styreledere i idrettslagene som deltok i intervjuene. Fra NIF mottok vi informasjon om hvor mye midler hvert idrettsråd viderefordeler ned til idrettslagene. Vi mottok også informasjon om tildelingssum og medlemsstørrelse for idrettslagene som mottok tilskudd fra LAM-ordningen i 2017. Disse dataene koblet vi med demografiske data fra SSB på kommunenivå. Vi søkte et utvalg av idrettsråd og idrettslag til dybdeintervjuer som representerte ulike egenskaper med hensyn til tildelingssum, geografisk plassering, innbyggertall og idrettslagenes størrelse. Vi sorterte idrettsrådene og idrettslagene langs disse kriteriene og foretok en tilfeldig trekning innenfor de ulike gruppene av idrettsråd og idrettslag. Intervju kandidatene ble kontaktet via telefon og e-post. Det var om lag halvparten av det opprinnelige utvalget som takket nei til intervju. Disse ble erstattet av andre idrettslag eller idrettsråd som i størst mulig grad representerte de samme egenskapene. Det minste idrettslaget vi intervjuet mottok 22 000 kroner fra LAM-ordningen i 2017, mens det største mottok nesten 800 000 kroner.

Den tredje datakilden var statistikk over historisk tildeling av LAM i perioden 2008–2017. Fra NIF har vi mottatt statistikk som viser hvor mye hvert idrettslag med aktive barne- og ungdomsmedlemmer har mottatt av LAM i perioden vi studerer.

Analyse

Fra spørreundersøkelsen rettet mot idrettsråd ble det gjennomført deskriptive analyser av hvilke kriterier idrettsrådene benytter når de tildeler LAM. Det ble her gjort analyser av hvorvidt idrettsrådene benytter ett eller flere kriterier ved tildeling av LAM, samt hvilke særskilte målgrupper som prioriteres i tildelingen. Denne deskriptive informasjonen ble sammenlignet med resultater fra International Research Institute of Stavangers (IRIS) evaluering fra 2007 (Opedal et al., 2007). Flere av spørsmålene i spørreundersøkelsen var de samme spørsmålene som ble stilt i IRIS-evalueringen. Formålet med dette var at vi ønsket å måle utvikling over tid og undersøke om idrettsrådene i større eller mindre grad benytter kriterier som underbygger høy måloppnåelse i 2017 sammenlignet med i 2007.

I spørreundersøkelsene ble det også stilt spørsmål om i hvilken grad idrettsrådene og idrettslagene kjente til målene for LAM-ordningen. Ved å sammenligne idrettslagenes og idrettsrådenes kjennskap til målene, vil en kunne kartlegge om det er de som fordeler midlene (idrettsrådene) eller de som anvender midlene (idrettslagene) som har best kjennskap til målene. Videre ønsket vi å studere om idrettsrådenes kjennskap til målene hadde endret seg i perioden 2007 til 2017. Dette gjorde vi ved å sammenligne resultater fra spørreundersøkelsen rettet mot idrettsråd med resultater fra tilsvarende spørsmål i IRIS-undersøkelsen. Formålet med en slik tidsserieanalyse er å avdekke om idrettsrådene har fått bedre kjennskap til målene, som igjen kan bidra til at måloppnåelsen øker over tid.

For å få ytterligere informasjon om måloppnåelse, stilte vi enkelte mer eksplisitte spørsmål om hvordan idrettslagene og idrettsrådene vurderte måloppnåelsen. Det ble her formulert en del påstander om hvorvidt midlene bidrar til å oppfylle konkrete mål ved ordningen. Respondentene kunne uttrykke hvor enige eller uenige de var i påstandene. Spørsmålene var de samme som ble stilt i IRIS-evalueringen fra 2007. Vi ønsket da å undersøke om det er forskjeller i hvordan idrettsrådene og idrettslagene vurderer måloppnåelsen langs ulike mål og hvorvidt det har vært en signifikant endring i hvordan idrettslagene vurderer måloppnåelsen i 2017 sammenlignet med i 2007. Sistnevnte analyse ble sett i sammenheng med statistikk over utviklingen i tildelingssum per idrettslag. Dette for å undersøke om den opplevde måloppnåelsen ute i idrettslagene har endret seg når midlenes omfang har økt i samme periode.

Mens vår primære analyse var deskriptiv, kan både kvalitative intervjuer og historisk statistikk betraktes som supplerende. Kvalitative intervjudata ble også analysert deskriptivt, ved at vi leste gjennom materialet og søkte etter ekstrakter som kunne anvendes supplerende og eksemplifiserende. Statistikk over historisk tildeling i LAM ligger til grunn for de kvantitative analysene. Det har vært nødvendig å studere hvordan tildelingen av LAM har utviklet seg i absolutte og relative tall. Videre har vi analysert hvordan utviklingen i tilskudd per idrettslag og tilskudd per medlem har vært i perioden 2008–2017. De kvantitative analysene av utvikling i tildelingssum har fungert som et utgangspunkt for å vurdere virkninger av og måloppnåelsen for midlene.

Resultater

Ett poeng med LAM indikeres i navnet. Det skal gå til lokal aktivitet. Det er underforstått at det skal koste minimalt med sentral administrasjon å få brukt midlene etter intensjonen. Videre skal barn og ungdom prioriteres, slik at flere er aktive i idrett. Vi strukturerer derfor

resultatkapitlet i tre deler: a) mottakende organisasjoner, b) målgruppene barn og ungdom og c) oppfatningen av ordningens virkninger som går direkte på problemstillingen.

Mottakende organisasjoner

Det er mange ledd fra departementet via NIF sentralt, til idrettsråd og idrettslag – som det i tillegg finnes utrolig mange av. LAM er en enkel ordning, hvor midlene går direkte dit de skal, som en idrettslagsrepresentant sier: «Dette er ett av de aller beste tiltakene som er. Enkel og aktivitetsbasert. Viktig at dette er midler som sikrer en basisøkonomi i klubbene. Vi skriver mange søknader, men som gir avslag». Midlene går via idrettsråd, som fordeler til idrettslag basert på departementets retningslinjer og NIFs anbefalinger.

Tabell 3: Idrettsrådenes kriterier for tildeling til idrettslag (n =167). Antall svar i absolutte tall og prosent.

	Antall	Andel
Pengene ble fordelt kun etter antall barn og ungdom (medlemmer eller aktive) i det enkelte idrettslag (per hode-støtte)	77	46 %
Pengene ble fordelt på grunnlag av flere kriterier enn per hode-støtte	90	54 %

Tabell 3 viser at nesten halvparten (46 %) av idrettsrådene tildeler idrettslagene midler utelukkende i form av hodestøtte. Antall medlemmer i kategoriene barn og ungdom bestemmer tilskuddet til idrettslaget. Litt over halvparten (54 %) bruker flere kriterier, som fast grunnbeløp, prosjekter og særskilte grupper. Et fast grunnbeløp gis over et minstebeløp, etter logikken: «Hvis du er et veldig lite idrettslag, er det vanskelig å skape aktivitet med flat hodestøtte» (idrettsrådsrepresentant). Prosjektmidler tildeles i form av konkrete tiltak som idrettskoler eller trenerutvikling. Støtte til særskilte grupper kan være midler til ikke-medlemmer, underrepresenterte grupper eller nye idretter.

Idrettsråd og idrettslag er de to nivåene nærmest målgruppene (barn og unge) for både statens og Idrettsforbundets idrettspolitik. Det er likevel vesentlig forskjell på dem, etter som idrettsrådet er et administrativt organ, mens selve aktiviteten foregår i idrettslaget. Under halvparten (45 %) av idrettslagene kjenner til departementets retningslinjer for fordeling av LAM, mens nesten ni av ti kjenner til idrettsrådets kriterier for tildeling.

Målgruppene barn og ungdom

Retningslinjene spesifiserer at minimum en tredjedel av tilskuddet skal tilfalle barn og minimum en tredjedel skal tilfalle ungdom.

Tabell 4: Idrettsrådenes prioriteringer innenfor retningslinjene. Antall svar i absolutte tall og prosent.

	Antall	Andel
Barn er tillagt større vekt enn ungdom	12	7 %
Ungdom er tillagt større vekt enn barn	68	40 %
Barn og ungdom er tillagt samme vekt	88	52 %

Som vi ser av Tabell 4, prioriterer drøyt halvparten (52 %) av idrettsrådene barn og ungdom likt, mens noe under halvparten (40 %) prioriterer ungdom over barn. De resterende (7 %) prioriterer barn over ungdom. Ulike prioriteringer beror blant annet på ulike syn på hva som styrker deltakelsen. En sier: «Det er fornuftig med større vektning på ungdom. Ungdomsidretten er mer kostbar og det er vanskeligere å holde på ungdommen» (idrettslagsrepresentant). En annen: «Du må være med fra du er veldig ung, altså fra du er 5-6 år. Vi prioriterer at inngangen skal være så lav som mulig for å få med flest mulig» (idrettslagsrepresentant). Tross ulike syn, er det et poeng at legitimiteten er høy, sammenlignet med andre typer tilskudd.

Det er selvsagt vanskelig å vurdere om flere barn og ungdommer er aktive enn om idrettslagene ikke hadde mottatt LAM. Våre data *indikerer* at både barn og ungdom nyter godt av LAM. Idrettslagene rapporterer at omtrent halvparten av LAM går til barn og halvparten til ungdom (hhv. 52 % og 48 %). Når medlemsmassen består av om lag to tredeler barn og en tredel ungdom, kommer ungdom best ut i LAM-tildelingen. Samtidig hører det med at idrettslagene bruker LAM til generell drift, noe som *ikke* er i tråd med intensjonen. Her er det for øvrig en utvikling at færre idrettslag i 2018 enn i 2007 (Opedal et al., 2007) svarer at LAM går til generell drift (hhv. 33 og 55 %). En annen tolkning er at LAMs bidrag til å styrke lagenes økonomi også skaper bedre betingelser for aktivitet. LAM betraktes som positivt for både frivillighet og som bidrag til å redusere kostandene for familiene, noe som er i tråd med intensjonene. Det er en tendens at idrettsrådene vurderer kriteriebruken og måloppnåelsen som bedre enn idrettslagene gjør.

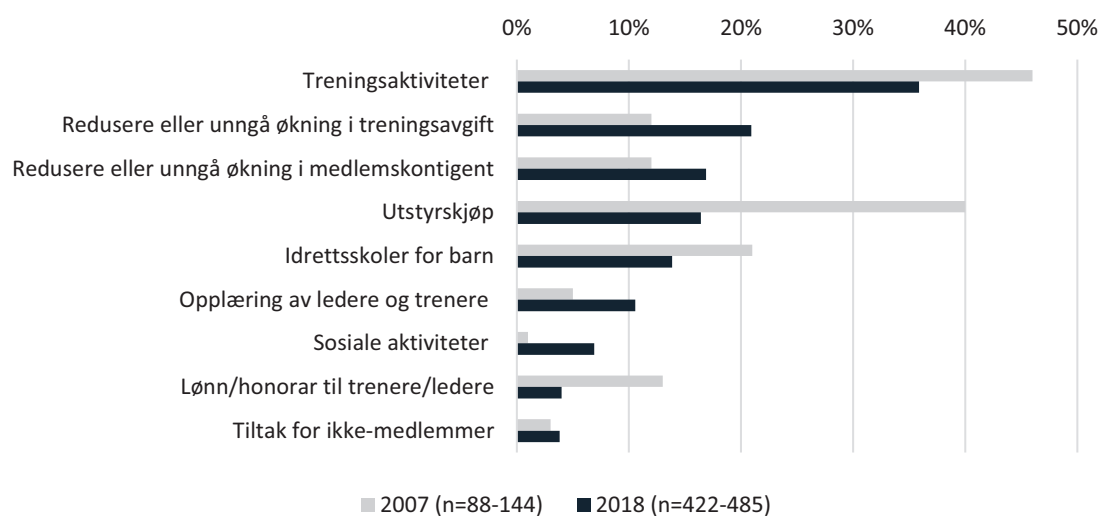
Oppfattede virkninger

De alle fleste idrettsråd og idrettslag opplever LAM generelt som virkningsfullt. Det er to årsaker til det. Den totale størrelsen på LAM har økt betraktelig siden oppstarten, både i absolutte tall og som andel av tildelingene til idrettslag. Mens 40 prosent av de spurte i 2007 (Opedal et al., 2007) mente LAM var for lite til å gi noen virkning, var andelen i 2018 24 prosent. Som en idrettslagsrepresentant uttalte: «At den totale potten med LAM har økt de siste årene, har betydd svært mye for våre klubber, da midlene går direkte til aktiviteten.» Den andre årsaken til at LAM oppfattes som virkningsfullt, finner vi ved å se på idrettslagenes totale inntekter. Slår man sammen LAM, grasrotandelen og «andre inntekter», som primært er kommunal støtte, utgjør denne potten i underkant av en fjerdedel (fra 22,7 til 23,9 prosent) av idrettslagenes totale inntekter. Dette er penger som tildeles direkte til klubbkassa og gir lagene større handlingsrom. Det finnes likevel en del (24 %) som synes overføringene i tildelingsordningen er for små. «Ordningen med lokale aktivitetsmidler er god, men beløpet må økes vesentlig for å ha betydning for små særvidrettslag.» (idrettslagsrepresentant)

Av virkninger som rapporteres, handler de mest konkrete om muligheten til å tilby et bredere spekter av aktiviteter. Flere idrettsråd velger å støtte marginale idretter, for på den måten å nå barn og ungdom som ikke er med i de vanligste idrettene. Med mange små idrettstilbud håper man å øke sannsynligheten for å treffe forskjellige barn og ungdommer og derigjennom nærme seg idrett for alle. For å sitere en representant fra et idrettsråd: «Midlene bidrar til at man kan treffe nye medlemmer. Det bidrar til å opprettholde et mangfold av aktiviteter, samt å holde kostnadene nede.» Til det siste utdyper en fra idrettslag at lavere kostnader kan rekruttere og beholde flere, samt øke aktiviteten for de som allerede er med.

Synes ordningen med LAM er fantastisk for vårt idrettslag. Det holder kontingentene nede og gjør tilbudet lettere for flere å ha råd til. I tillegg bruker vårt idrettslag det meste av midlene til spillerne for reiser til turneringer, samt alle lokale turneringer for aldersnivå opptil 19 år. Uten midlene ville det blitt betydelig vanskeligere å drive vår klubb. (Idrettslagsrepresentant)

I idrettslagene svarer mange både i spørreskjema og i intervjuer at LAM først og fremst brukes til treningsaktiviteter, samt å redusere eller unngå økte treningsavgifter og medlemskontingenter. Figur 2 visualiserer dette. I tillegg viser Figur 2 en endring som indikerer at bruken av LAM går i aktivitetsøkende retning. Andelen av idrettslag som bruker en stor andel til utstyrskjøp går betraktelig ned fra 2007 (Opedal et al., 2007) til 2018.

Figur 2: Bruken av lokale aktivitetsmidler (LAM) etter formål, andel av idrettslagene som oppgir at de bruker en stor andel av midlene på ulike formål. Sammenligning 2007 og 2018 (Nødland & Vassenden, 2007; Oslo Economics, 2018).

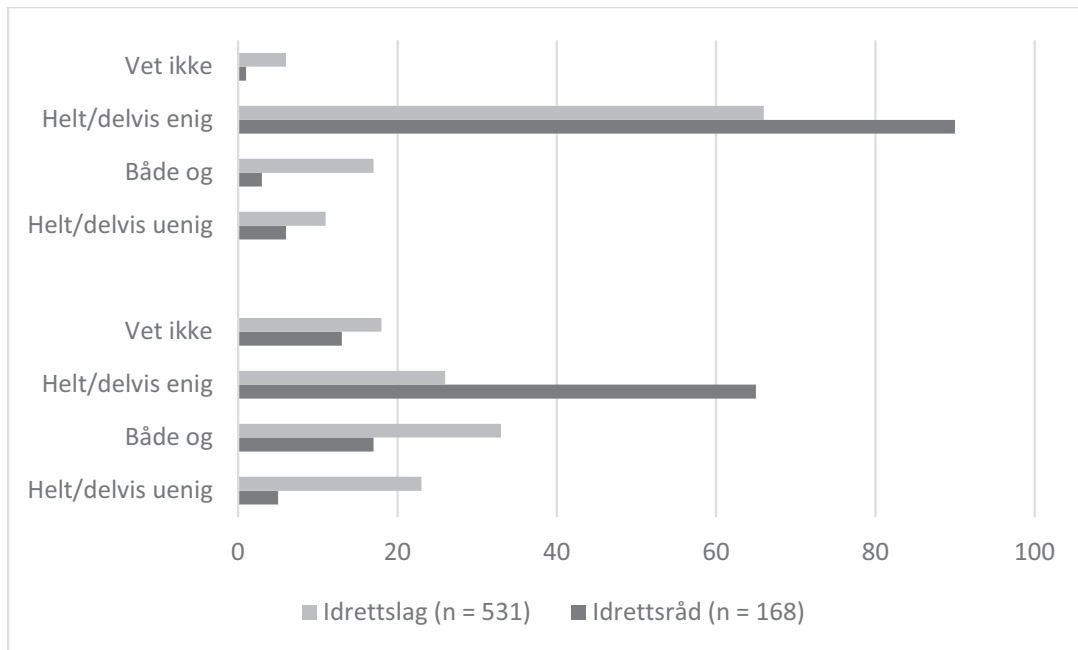
Virkemidler som LAM oppleves av flere informanter i både idrettsråd og idrettslag som spesielt viktige i strøk med økonomisk vanskeligstilte familier.

LAM er kjempeviktig for oss som driver idrettslag på dugnad. Vi bor i en kommune med høy fattigdom og målet til idrettslaget er at flest mulig skal være med lengst mulig. LAM er med på å holde treningsavgiftene på et lavt eller moderat nivå slik at vi får med flere. Det er et bra tiltak. (Idrettslagsrepresentant)

Vi ser på det som en god ordning for de minste idrettslagene der LAM utgjør en større andel enn blant de store lagene. Ser det enda tydeligere hvis en studerer mer ressursvake områder. Vi har en kjempeutfordring med rekruttering i deler av kommunen. Høye kostnader er en viktig grunn. LAM kan brukes enda mer målrettet enn i dag. (Idrettsrådsrepresentant)

En beslektet virkning er at LAM antas å stimulere til frivillighet. På grunn av tilskuddet kan man nedprioritere inntektsbringende tiltak og prioritere frivillige arbeidsoppgaver som er knyttet direkte til aktivitet. «Økt tilskudd av LAM gir mer rom for å konsentrere seg om selve idretten eller treningen. Dette grunnet at ressurser til bruk på dugnadsinnsats flyttes mer til trening og utøverne får mer konsentrert seg om selve treningen.» (idrettslagsrepresentant)

En annen: «Vi som liten klubb er svært takknemlig for ordningen. Den frigjør mye tid for dem som stiller opp frivillig, slik at vi kan fokusere på et godt tilbud til de medlemmene vi har, og rekruttering av nye medlemmer.» (idrettslagsrepresentant) En idrettsrådsrepresentant sier: «Økningen i LAM har vært med å styrke frivilligheten. Folk engasjerer seg – de vet de slipper å bare stå på dugnad.» Fordi LAM er friske midler som man ellers måtte ha lagt ned mye arbeid for å skaffe, indikerer våre funn at LAM virker stimulerende for frivilligheten. Mer av den oppleves mer givende fordi den er aktivitetsrelatert.

Figur 3: Enighet i påstanden «LAM understøtter den frivillige innsatsen i idrettslagene» (øverst) og «LAM har ført til høyere deltagelse blant barn og unge» (nederst). I prosent.

Tross stor enighet om at LAM bidrar til aktivitet, er det påfallende hvordan idrettsrådene har mer tro på dette enn idrettslagene har. 90 prosent av idrettsrådene og 66 prosent av idrettslagene er enige i påstanden «LAM understøtter den frivillige innsatsen i idrettslagene». Som visualisert i Figur 3, er det igjen forskjeller i vurderingen av virkningen av LAM, basert på avstand til faktisk aktivitet og resultat av politikken. Ser vi på spørsmålet om aktivitet direkte, ser vi samme trend. Påstanden «LAM har ført til høyere deltakelse blant barn og ungdom» er 65 prosent av idrettsrådene enige i, mot 26 prosent av idrettslagene. Dette vitner om liten virkning på det primære målet, selv om man liker tilskuddet.

Diskusjon

Våre resultater viser at representanter for idrettsråd og idrettslag oppfatter at ordningen virker. LAM gir flere aktive deltakere i idrettslag, spesielt blant barn og ungdom. Videre viser våre resultater at virkningen oppfattes som indirekte, ved at ordningen gir økt frivillighet og lavere kostnader. LAM fører tilsynelatende til realisering av politiske mål, selv om det er vanskelig å fastslå om ett konkret idrettspolitisk tiltak fungerer, ettersom mange faktorer spiller inn. «Not just the nature of the tool, but also the nature of the circumstances (...) must be considered when making tool choices.» (Salamon, 2002a, s. 23) På den annen side ble LAM introdusert nettopp for å gi mer handlingsrom til dem som vet hvor skoen trykker.

En del elementer nyanserer likevel våre funn. For det første gjelder det idrettspolitisk forskning på lokalplanet. Statens LAM kommer i tillegg til kommunale bevilgninger (Berg & Rommetvedt, 2002a, 2002b), og LAM utnytter allerede etablerte strukturer og prosedyrer i lokal idrettspolitik (Bergsgard & Nødland, 2009; Waldahl, 2009). Videre viste Opedal og Bergsgard (2009) at LAM utgjør én av tre veier med statlige penger til lokal idrett. Fra et idrettslagsperspektiv er det trolig likegyldig hvor midlene kommer fra, så lenge idrettslagene disponerer dem til slutt. Opedal og Bergsgard finner da også at betydningen av kommunale tilskudd, aktivitetsmidler gjennom særforbund og LAM oppfattes som veldig like av representanter for lokalidretten.

For det andre kan den lokale oppfatningen av virkningen nyanseres ved å se på barn og unges deltakelse i idrett gjennom perioden LAM har eksistert. Statistisk sentralbyrå viser stabile tall, sågar en liten nedgang, blant 16–19-åringer som er medlemmer og aktive i idrettslag siden årtusenskiftet (Vaage, 2015, s. 56–61). En sammenligning av data fra *Ung i Norge* fra 1992, 2002 og 2010 (Seippel et al., 2011) og *Ungdata* fra 2014 til 2018 (Bakken, 2019), viser stabile andeler av 13–17/18-åringer som trener i idrettslag. Det er altså lite empirisk belegg for reell virkning av LAM målt i deltakelse blant målgruppene, i alle fall på nasjonalt nivå. Vi kan ikke utelukke regionale eller lokale virkninger (siden Ungdata ikke sier noe om slike nyanser). For å forklare oppfatningen representanter fra idrettsråd og idrettslag har av LAM, vender vi oss derfor til tre teoretiske poeng (Beam & Conlan, 2002; Salamon, 2002a, b); effektivitet, administrasjon og legitimitet.

LAM-ordningen oppfattes som virkningsfull i et kost-nytte-perspektiv når man «balances results against costs» (Salamon, 2002a, s. 23), fordi de administrative kostnadene er små. Siden hver krone som tildeles over LAM går til idrettslag, oppfattes ordningen å føre til høy måloppnåelse per statlige krone. Selv sammenlignet med spillemiddelposten til idrettsanlegg, som kan utløse adskillig flere absolutte kroner til et idrettslag fordi man kan få «three times as much out of this process compared to what they put into it» (Seippel, 2006, s. 245) (en tredel fra kommune og en tredel fra staten), oppfattes virkningen ved LAM som stor. Det er «byråkratifrie friske og frie midler». Ettersom uidentifiserte administrasjonskostnader, eller «the 'leakage' of funds to other purposes» vanligvis «is thought to be very substantial» (Beam & Conlan, 2002, s. 371), oppfattes administrasjonen knyttet til LAM som enkel og billig.

Utover de rent effektivitetsorienterte kriteriene (som ren virkning og kost-nytte), påpeker Salamon (2002a) at implementeringsverktøy må være (må oppleves som) rettferdige. Rettferdighet kan forstås som både at ressurser deles likt (Salamon, 2002a, s. 23) eller omfordeles ved å kanalisere mer midler til den som har for lite (Salamon, 2002a, s. 23). I begge betydninger er vår tolkning at ordningen oppfattes som rettferdig. For det første fordeles LAM direkte til idrettslag uten prioriteringer eller omprioriteringer på veien. For det andre viser våre data at LAM blant annet omfordeles til de som trenger det. Barn i fattige familier er mindre idrettsaktive enn andre, økende kostnader gjør det vanskeligere for barn fra familier med dårlig økonomi å delta i idrett, og familier opplever dette som utfordrende (Bakke et al., 2016; Strandbu et al., 2017). Således indikerer våre data at idrettspolitiske mål nås fordi det er en oppfatning at mindre ressurssterke familier tilgodeses. Det skal likevel påpekes at sosiale forskjeller har økt i Norge, også med hensyn til idrettsdeltakelse (Strandbu et al., 2017) i den perioden LAM har eksistert. Så kan man også diskutere om disse forskjellene hadde truffet enda tydeligere i idretten uten LAM.

Når det gjelder legitimitet, er LAM et interessant kasus i idrettspolitikken. Idretten har fått kritikk for at en stor andel av spillemidlene brukes på administrasjon (Riksrevisjonen, 2018). LAM-ordningen omgår denne kritikken ved at midlene går direkte til idrettslag. Dette kan

øke legitimiteten. Et poeng med legitimering er hvem ordningen skal legitimeres av (Strittmatter et al., 2018). At NIF sentralt mislikte at midler skulle gå utenom deres linje da LAM ble innført (Bergsgard & Opedal, 2002), gjør kanskje ingenting om staten får legitimitet fra den lokale idretten (Broch & Skille, 2019)? For staten er det et mål å styrke de frivillige organisasjonene på deres egne premisser. LAM er et konkret virkemiddel for implementering av en slik politikk. Den oppfattes som gunstig av dem som forvalter ordningen lokalt.

I motsetning til andre studier av statlig idrettspolitik, for eksempel om anlegg (Rafoss & Troelsen, 2010), den norske modellen (Rafoss & Tangen, 2017), velferdspolitiske mål (se for eksempel Skille, 2009, 2010) og lokalpolitiske studier av idrett (se for eksempel Bergsgard og Nødland, 2009), viser denne studien til statlig politikk for lokal idrett *per se*.

Konklusjon

Idrettsaktivitet organiseres og utøves i de lokale idrettslagene.⁴ Det er et idrettspolitisk mål at flest mulig, spesielt barn og unge, skal være aktive. Det er primært gjennom deltakelse i idrettslag at barn og unge er aktive (Skauge & Seippel, 2020). Av alle spillemidler er det bare LAM som er direkte økonomiske overføringer til lagene.⁵ Representanter på det lavest administrative nivået (idrettsråd) og det aktivitetsutøvende nivået (idrettslag) *oppfatter* at LAM fungerer etter intensjonen. Det er kunnskap både de som styrer med idrett i staten (KUD), og de som styrer norsk frivillig idrett (NIF), kan støtte seg til i framtidig politikktutforming og ressursfordeling. Tross studiens begrensninger har vi bidratt til innsikt i hvordan norske myndigheter driver politikk overfor den frivillige organiserte idretten. Det har vi gjort ved å anvende et teoretisk rammeverk for analyser av forholdet mellom offentlig politikkdannelse og frivillig implementering (Salamon, 2002b; Seippel, 2006).

Denne studien er en nyansering av Rafoss og Tangen (2017) og Rafoss og Troelsen (2010), som hevder at den norske idrettsmodellen – som er relativt uendret siden 1957 og med stadig styrking av NIF sentralt – er i utakt med befolkningens ønsker og behov. LAM kan betraktes som en reaksjon på denne maktsentraliseringen av idrettsorganisasjonen (Bergsgard & Opedal, 2002). Selv om «de store helsegevinstene hentes utenfor den organiserte idretten, og da først og fremst i form av egenorganisert aktivitet og gjennom trening på kommersielle treningssentre» (Rafoss & Tangen, 2017, s. 166), er det en stor tro på sammenhenger mellom idrett og velferdspolitiske konsekvenser (Skille, 2008, 2009, 2010; Tjønndal, 2020). På den annen side, eller med et litt annet perspektiv: Gitt at en stor del av statlig idrettspolitikk omhandler ivaretagelse av NIF og tilhørende frivillige organisasjoner (Kulturdepartementet, 2020), gir LAM tydelige *indikasjoner* på en utvikling i retning mer opplevd måloppnåelse.

Det er noen usikkerhetsmomenter knyttet til virkningen av LAM, og det er vanskelig å konkludere med at aktivitet og deltakelse blant barn og ungdom skyldes LAM-ordningen. Det er mange faktorer som påvirker aktivitet og deltakelse, og vi har ingen konkrete mål eller kontrollgrupper å sammenligne med. I tillegg er det vanskelig å si noe generelt, fordi det er store forskjeller mellom idrettslag. Basert på disse begrensningene kan man se for seg flere retninger for videre forskning. To relativt åpenbare fortsettelser vil for det første være å (forsøke å) operasjonalisere og måle mer direkte om LAM fører til aktivitet (enn bare

4. Unntak er kretslag og landslag, men de er tuftet på aktiviteten i idrettslagene for å kunne gjennomføre sine aktiviteter.

5. Det samme gjelder grasrotordningen, men den er formelt ikke del av spillemiddeltildelingen da det er den enkelte spiller som bestemmer hvem som skal få en andel av innsatsen vedkommende bruker på Norsk Tipping.

gjennom subjektive svar fra berørte parter i idrettslag og idrettsråd). For det andre kan man studere øvrige poster av spillemidlene og derigjennom forfølge deres virkning fra utforming til implementering av politikk. Ved flere slike delanalyser kan man kanskje etter hvert skape større forståelse for hvordan dagens idrettspolitik og virkemidler fungerer (Beam & Conlan, 2002; Salamon, 2002b). Et mer overordnet forslag er å innføre et forskningsprogram (fortrinnsvis i regi av Norges forskningsråd) om idrett og frivillig organisering å la det man hadde for noen år siden (Hompland, 2007).

Referanser

- Bakke, I. M., Solheim, L. J. & Hovden, J. (2016). «Skulle ønske jeg kunne være med på turn, jeg!» Om fattige foreldres utfordringer med å legge til rette for barnas fysiske aktivitet. I Ø. Seippel, M. K. Sisjord & Å. Strandbu (Red.), *Ungdom og idrett* (s. 193–212). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Bakken, A. (2019). *Idrettens posisjon i ungdomstida. Hvem deltar og hvem slutter i ungdomsidretten?* (NOVA-rapport 2/19).
- Beam, D. R. & Conlan, T. J. (2002). Grants. I L. M. Salamon (Red.), *The tools of government. A guide to the new governance* (s. 340–380). Oxford: Oxford University Press.
- Berg, C. & Rommetvedt, H. (2002a). Idrett og politikk i kommunene. I P. Mangset & H. Rommetvedt (Red.), *Idrettspolitik – kampsport eller lagspill?* (s. 117–134). Bergen: Fagbokforlaget.
- Berg, C. & Rommetvedt, H. (2002b). Kommunal organisering og bevilgninger til idretten. I P. Mangset & H. Rommetvedt (Red.), *Idrettspolitik – kampsport eller lagspill?* (s. 135–156). Bergen: Fagbokforlaget.
- Bergsgard, N. A. & Nødland, S. I. (2009). Kontaktmønstre og innflytelse i den lokale idrettspolitikken. Nettverk eller hierarki? I B. Enjolras & R. H. Waldahl (Red.), *Frivillige organisasjoner og offentlig politikk* (s. 117–145). Oslo: Novus.
- Bergsgard, N. A. & Opedal, S. (2002). Nasjonal politikk for den lokale idretten. I P. Mangset & H. Rommetvedt (Red.), *Idrett og politikk – kampsport eller lagspill?* (s. 87–116). Bergen: Fagbokforlaget.
- Broch, T. B. & Skille, E. Å. (2019). Performing Sport Political Legitimacy: A Cultural Sociology Perspective on Sport Politics. *Sociology of Sport Journal*, 36(2), 171–178. <https://doi.org/10.1123/sj.2017-0204>
- Creswell, J. W. (2014). *A Concise Introduction to Mixed Methods*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Hompland, A. (Red.). (2007). *Idrettens dilemmaer – rapport fra forskningsprogrammet Idrett, samfunn og frivillig organisering*. Oslo: Akilles.
- Kelman, S. (2002). Contracting. I L. M. Salamon (Red.), *The tools of government. A guide to the new governance* (s. 282–318). Oxford: Oxford University Press.
- Kulturdepartementet (2019a). *Hovedfordeling 2019*. Hentet fra https://www.regjeringen.no/contentassets/bea6418f69404de4ba0baa79192fbcbb/prm-34-19_spillemidler--vedlegg.pdf
- Kulturdepartementet (2019b). *Økonomi som barriere for idrettsdeltakelse – kostnader og kostnadsdrivere i barne- og ungdomsidretten. Konkurransesgrunnlag*.
- Kulturdepartementet (2020). *Hovedfordeling 2020*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/bea6418f69404de4ba0baa79192fbcbb/prm-34-20-vedlegg-hovedfordelingen-av-spillemidler-til-idrettsformal.pdf>
- NIF (2018). *Nøkkeltall. Rapport 2017*. Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité.
- Opedal, S. & Bergsgard, N. A. (2009). Idrettspolitikken iverksetting: Tre offentlige veier til frivillig idrett. I B. Enjolras & R. H. Waldahl (Red.), *Frivillige organisasjoner og offentlig politikk* (s. 164–194). Oslo: Novus.

- Opedal, S. & Nødland, S. I. (2004). *Bedre kår for lokalidretten? Evaluering av Kultur- og kirkedepartementets tilskuddsordning til lokale idrettslag* (Rapport RF – 2004/224).
- Opedal, S., Nødland, S. I. & Bjelland, A. (2007). *Konsolidert tilskuddsordning? Oppfølgende evaluering av Kultur- og kirkedepartementets tilskuddsordning til lokale idrettslag* (Rapport IRIS – 2007/081). Hentet fra <https://evalueringsportalen.no/evaluering/konsolidert-tilskuddsordning-oppfolgende-evaluering-av-kultur-og-kirkedepartementets-tilskuddsordning-til-lokale-idrettslag/Rapport%20IRIS%202007-081.pdf/@inline>
- Oslo Economics (2018). *Evaluering av tilskudd til lokale lag og foreninger (LAM)*. Rapport utarbeidet for Kulturdepartementet. Oslo: Oslo Economics.
- Rafoss, K. & Tangen, J. O. (2017). Den norske idrettsmodellen – i utakt med tiden? *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 1(2), 152–170. <https://doi.org/10.18261/issn.2535-2512-2017-02-04>
- Rafoss, K. & Troelsen, J. (2010). Sport for all? The financing, distribution and use of sports facilities in Scandinavian countries. *Sport in Society*, 13(4), 643–656. <https://doi.org/10.1080/17430431003616399>
- Regjeringen. (2019). *Politisk plattform for en regjering utgått av Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/7b0b7f0fcf0f4d93bb6705838248749b/plattform.pdf>
- Riksrevisjonen (2018). *Revisjonsrapport for 2017 om Kulturdepartementets oppfølging av Norges Idrettsforbunds bruk av spillemidler*. Hentet fra <https://www.riksrevisjonen.no/globalassets/rapporter/no-2018-2019/revisjonsrapport2017kulturdepartementetsoppfolgingnorgesidrettsforbundsbrukavspillemidler.pdf>
- Salamon, L. M. (2002a). The new governance and the tools of public action: an introduction. I L. M. Salamon (Red.), *The tools of government. A guide to the new governance* (s. 1–48). Oxford: Oxford University Press.
- Salamon, L. M. (Red.). (2002b). *The tools of government. A guide to the new governance*. Oxford: Oxford University Press.
- Seippel, Ø. (2006). Public policies, social capital and voluntary sport. I M. Nicholson & R. Hoyer (Red.), *Sport and social capital* (s. 233–256). Amsterdam: Elsevier.
- Seippel, Ø., Strandbu, Å. & Sletten, M. A. (2011). *Ungdom og trening. Endring over tid og sosiale skillelinjer* (NOVA-rapport 3/2011). Hentet fra http://www.seippel.no/NOVA_UngdomTrening.pdf
- Skauge, M. & Seippel, Ø. (2020). Where do they all come from? Youth, fitness gyms, sport clubs and social inequality. *Sport in Society*, 1-21. <https://doi.org/10.1080/17430437.2020.1840554>
- Skille, E. Å. (2008). Understanding sport clubs as sport policy implementers. *International Review for the Sociology of Sport*, 43(2), 181–200. <https://doi.org/10.1177/1012690208096035>
- Skille, E. Å. (2009). Sport as social policy: a conceptual reflection about policy making and implementation through the case of the Norwegian sports City Programme. *International Journal of Applied Sports Science*, 21(2), 1–15.
- Skille, E. Å. (2010). Competitiveness and health – the work of sport clubs seen from the perspectives of Norwegian sport club representatives. *International Review for the Sociology of Sport*, 45(1), 73–85. <https://doi.org/10.1177/1012690209352395>
- Skille, E. Å. (2011). The Conventions of Sport Clubs: Enabling and Constraining the Implementation of Social Goods Through Sport. *Sport, Education and Society*, 16(2), 241–253. <https://doi.org/10.1080/13573322.2011.540430>
- St.meld. nr. 14 (1999–2000). *Idrettslivet i endring – om statens forhold til idrett og fysisk aktivitet*. Det Kongelige Kulturdepartement.
- St.meld. nr. 26 (2011–2012). *Den norske idrettsmodellen*. Det Kongelige Kulturdepartement.

- Steene-Johannessen, J., Anderssen, S. A., Bratteteig, M., Dalhaug, M., Andersen, I. D., Andersen, O. K., Kolle, E., Ekelund, U. & Dalene, K. E. (2019). *Kartlegging av fysisk aktivitet, sedat tid og fysisk form blant barn og unge 2018 (ungKan3)*. Oslo: Norges idrettshøgskole.
- Strandbu, Å., Gulløy, E., Andersen, P. L., Seippel, Ø. & Dalen, H. B. (2017). Ungdom, idrett og klasse: Fortid, samtid og framtid. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 1(2), 132–151. <https://doi.org/10.18261/issn.2535-2512-2017-02-03>
- Strittmatter, A.-M., Stenling, C., Fahlén, J. & Skille, E. Å. (2018). Sport Policy Analysis Revisited: The Sport Policy Process as an Interlinked Chain of Legitimizing Acts. *International Journal for Sport Policy and Politics*, 10(4), 621–635. <https://doi.org/https://doi.org/10.1080/19406940.2018.1522657>
- Tjønndal, A. (2020). Offentlig folkehelsearbeid og idretts- og helseideologien – Folkehelsekoordinatorers erfaringer av samarbeid med frivillige idrettslag. *Scandinavian Sport Studies Forum*, 11, 43–67.
- Vaage, O. F. (2015). *Fritidsaktiviteter 1997–2014. Barn og voksnes idrettsaktiviteter, friluftsliv og kulturaktiviteter. Resultater fra Levekårsundersøkelsene (SSB Rapport 2015/20)*. Hentet fra <https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/artikler-og-publikasjoner/attachment/229040>
- Waldahl, R. H. (2009). *Samspill mellom idrett og kommune. Idrettsrådene – organisasjon, rolle og oppgaver (ISF Rapport 2009:6)*. Hentet fra https://samfunnsforskning.brage.unit.no/samfunnsforskning-xmli/bitstream/handle/11250/2442538/R_2009_6_web.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Weiss, J. A. (2002). Public information. I L. M. Salamon (Red.), *The tools of government. A guide to the new governance* (s. 217–254). Oxford: Oxford University Press.